

UCHWAŁA NR XX/150/20
RADY GMINY KIWITY
z dnia 17 grudnia 2020 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021-2023

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2020 poz. 713) oraz art. 179 ust. 2 w związku z art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2020r., poz. 821), **Rada Gminy Kiwity uchwala, co następuje:**

§1.Przyjmuje się Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2021-2023, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy
Rafał Wojczulanio

GMINNY PROGRAM WSPIERANIA RODZINY NA LATA 2021-2023

**Przewodniczący
Rady Gminy
Rafał Piotr Wojczulanio**

Kiwity, grudzień 2020

SPIS TREŚCI

Wstęp

I.	Podstawy prawne realizacji Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021-2023.....	4
II.	Organizacja wspierania rodziny	4
III.	Diagnoza środowiska lokalnego	5
IV.	Raport „Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych 2020.....	8
V.	Analiza SWOT.....	18
VI.	Adresaci działań i realizatorzy programu	20
VII.	Cele i kierunki działań w zakresie wspierania rodziny	20
VIII.	Źródła finansowania programu.....	23
IX.	Monitoring i ewaluacja	24

WSTĘP

Lokalne samorządy odpowiadają za stworzenie oraz funkcjonowanie systemu opieki nad dzieckiem i rodziną. Jest to niezwykle istotne i trudne zadanie, ponieważ działania na rzecz rodziny, to działania nie tylko na rzecz konkretnej grupy, ale i całej wspólnoty.

Program Wspierania Rodziny, czyli pomoc dziecku i rodzinie, jest zadaniem wynikającym z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej (t. j. Dz. U. z 2017 r. poz. 697 ze zm.).

Rodzina od zawsze stanowiła podstawową komórkę społeczną, na której opiera się społeczeństwo. To podstawowa grupa społeczna, która przekazuje wartości, dziedzictwo kulturowe, a przede wszystkim zapewnia ciągłość biologiczną. Rodzina jako naturalne środowisko wychowawcze oddziałuje na osobowość każdego człowieka najsilniej i najdłużej, w sposób świadomy lub nieświadomy kształtuje jego wizję społeczeństwa, wyznawane wartości, sposób późniejszego funkcjonowania oraz umiejętności personalne.

Działania służb i instytucji powołanych do pracy na rzecz dobra rodziny i dziecka powinny być zintegrowane ponieważ problemy występujące w rodzinie są złożone i wymagają interdyscyplinarnej współpracy. Główne problemy dezorganizujące życie rodzin to choroba alkoholowa, przemoc, niewydolność w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych, wypadki losowe. Zamiast zastępować i wyręczać rodzinę w wypełnianiu jej roli, należy ją przede wszystkim wspierać, aby przywrócić jej prawidłowe funkcjonowanie. Wsparcie rodziny powinno być wczesne i mieć charakter profilaktyczny. Główną zasadą powinna być zasada pomocniczości. Podejmowane działania przyniosą najlepszy efekt gdy będą odbywać się za zgodą rodziny i z jej aktywnym udziałem. Rzeczone praca z rodziną powinna być prowadzona przez odpowiednio przygotowaną kadrę, a system wsparcia powinien obejmować zarówno rodziny biologiczne jak i zastępcze.

Prowadzenie profilaktycznych działań wspierających dziecko w rodzinie jest formą najbardziej optymalną i skuteczną. Natomiast praca z rodziną biologiczną, w przypadku gdy zaistniała konieczność umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, ma na celu jak najszybszy powrót dziecka do rodziny. Działania wspierające w utrzymaniu pełnej rodziny wskazane są zarówno ze względów społecznych, jak i ekonomicznych, gdyż służą obniżeniu kosztów gminy związanych z pobytom dziecka w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Ideą w tworzeniu niniejszego programu jest przekonanie o niezastąpionej roli opiekuńczej i wychowawczej rodziny w rozwoju dziecka, którą należy promować i wzmacniać, zwłaszcza wobec wyzwań współczesnego świata.

I. PODSTAWY PRAWNE REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY NA LATA 2021 -2023

- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- Ustawa dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. przeciwdziałaniu narkomanii,
- Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci,
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich,
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie

II. ORGANIZACJA WPIERANIA RODZINY

Obowiązek wspierania rodziny oraz organizacja pieczy zastępczej w zakresie ustawowym spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Ustawa określa podział kompetencji, w tym działań i zadań pomiędzy samorządami, który przedstawia się następująco:

GMINA	POWIAT
• Profilaktyka – wspieranie rodziny • Asystent rodziny • Placówki wsparcia dziennego • Rodziny wspierające • Inne podmioty lub instytucje działające na rzecz dziecka i rodziny	• Piecza zastępcza i instytucjonalna • Usamodzielnienie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej • Adopcje • Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka • Placówki opiekuńczo – wychowawcze • Usamodzielnienie • Organizator rodzinnej pieczy zastępczej (koordynator) • Rodziny pomocnicze

Zadaniem ustawowym gminy jest wprowadzenie asystenta rodziny do bezpośredniej pracy z rodziną przeżywającą trudności. Celem pracy asystenta jest osiągnięcie przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej, która umożliwi jej wychowanie dzieci.

Jego głównym zadaniem jest niedopuszczenie do oddzielenia dzieci od rodziny oraz podjęcie działań zmierzających do zażegnania kryzysu w rodzinie. Nienormowany i elastyczny czas pracy asystenta rodzinnego służyć ma realnym potrzebom i rytmowi życia rodziny. Rolą asystenta rodziny nie jest powielanie pracy pracownika socjalnego, którego zadanie polega między innymi na systematycznej diagnozie środowisk zagrożonych wykluczeniem i udzielanie im odpowiedniego wsparcia. Asystent rodziny kierowany jest do pracy tylko z tymi rodzicami, w których sytuacja dziecka małoletniego wymaga wsparcia zewnętrznego. Koniec zatrudnienia ustaje wówczas gdy rodzina osiągnie samodzielność i prawidłowo wykonuje funkcje opiekuńczo – wychowawcze.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych gminy należy również współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, lub w rodzinnym domu dziecka.

W grudniu 2016 roku Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia kompleksowego programu wsparcia dla rodzin „Za życiem”, który definiuje kolejne formy wsparcia rodzin na poziomie gminy. W ślad za programem została uchwalona Ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

Proponowana przez rząd pomoc obejmuje kompleksowe rozwiązania dotyczące wsparcia kobiet w ciąży i ich rodzin, wczesnego wspomaganie dziecka i jego rodziny, usług wspierających i rehabilitacyjnych oraz wsparcia mieszkaniowego. Zgodnie z przepisami rodzinom, w których urodzi się dziecko z ciężką i nieodwracalną niepełnosprawnością albo nieuleczalną chorobą zagrażającą życiu, które powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu, przysługuje jednorazowe świadczenie w wysokości 4000 zł. Ustawa „Za życiem” przewiduje również, że przewodnikiem po systemie wsparcia dla rodzin, w których urodzą się dzieci z niepełnosprawnością lub ciężką chorobą, będzie asystent rodziny, którego zadaniem będzie koordynowanie dostępnej pomocy.

Na terenie gminy Kiwity dotychczas nie zrealizowano zadań wynikających z ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

III. DIAGNOZA ŚRODOWISKA LOKALNEGO

Gmina Kiwity, to typowo rolnicza gmina położona w województwie warmińsko – mazurskim, w powiecie lidzbarskim, która sąsiaduje z gminami Bartoszyce, Bisztynek, Jeziorany i Lidzbark Warmiński. Siedzibą gminy jest wieś Kiwity zlokalizowana przy drodze wojewódzkiej nr 513. Gmina zajmuje obszar 145,5 km² i jest jedną z mniejszych gmin w województwie warmińsko-mazurskim. Na terenie 18 sołectw gminy Kiwity według stanu

na dzień 31 grudnia 2019 zamieszkiwało 3352 osób, w tym 3300 na pobyt stały, a 52 czasowy.

Prawo do wsparcia udzielonego przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kiwitach mają osoby i rodziny, które spełniają określone warunki przedstawione w poszczególnych aktach prawnych. Następująca tabela określa liczbę rodzin oraz osób w rodzinach korzystających z pomocy Ośrodka na przełomie ostatnich lat.

Tabela nr 1. Liczba rodzin oraz osób w rodzinach korzystających z pomocy OPS w Kiwitach w latach 2017- 2019

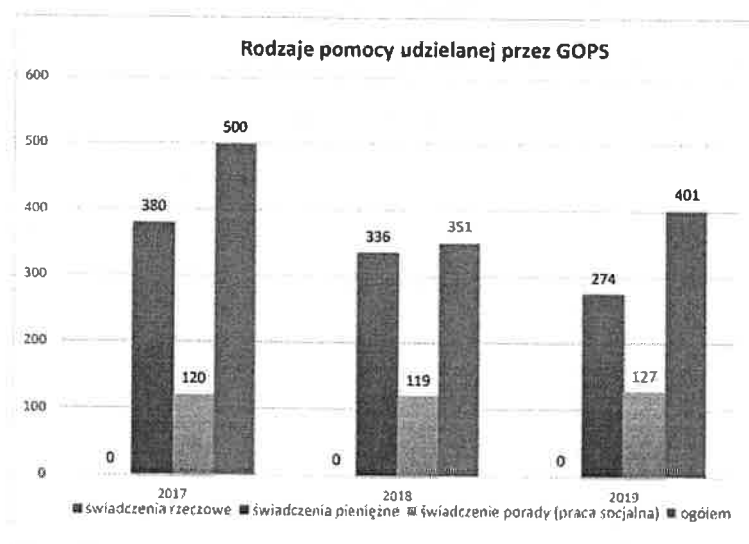
POMOC GMINNEGO OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ			
	2017	2018	2019
Liczba rodzin ogółem	161	141	124

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Kiwitach

Na podstawie przedstawionych danych można powiedzieć, że liczba osób korzystających z pomocy Ośrodka w ostatnich latach nieznacznie spada.

Poniższy wykres ukazuje rodzaje pomocy udzielanej przez OPS.

Wykres nr 1. Rodzaje pomocy udzielanej przez OPS

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Kiwitach

Rodziny zwracające się o pomoc i wsparcie borykają się z różnorodnymi problemami. Poniżej przedstawiono przyczyny trudnej sytuacji życiowej, które determinują osoby

i rodziny do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. Powody przyznania świadczeń niejednokrotnie współwystępują ze sobą.

Tabela nr 2. Powody przyznania pomocy i wsparcia rodzinom

Powód przyznania pomocy	2017	2018	2019
	LICZBA OSÓB		
Ubóstwo	135	113	90
Bezrobocie	82	73	55
Niepełnosprawność	41	37	30
Osoby dotknięte długotrwałą chorobą	39	35	31
Bezradność opiekuńczo – wychowawcza	22	24	18
Inne	25	27	20
Alkoholizm	5	5	5
Osoby dotknięte klęską żywiołową	0	0	0
OGÓLEM	349	325	249

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Kiwitach

Niezmiennie wśród najczęstszych przyczyn przyznawania pomocy rodzinom znajdują się ubóstwo i bezrobocie. Kolejno wymienić należy długotrwałą lub ciężką chorobę oraz niepełnosprawność. Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego była powodem przyznania pomocy w 18 przypadkach w ubiegłym roku.

W celu poprawy sytuacji wychowawczej rodzin mających problemy w tym zakresie, zostało utworzone stanowisko asystenta rodziny, który pracuje bezpośrednio w miejscu zamieszkania klienta lub w miejscu przez niego wskazanym, przyczyniając się do poprawy sytuacji problemowej w zakresie socjalnym, psychologicznym, wychowawczym. Dzięki takiej współpracy klient może zwiększyć swoją aktywność społeczną, być lepiej zmotywowanym do podejmowania działań zawodowych oraz wszystkich innych prowadzących do poprawy sytuacji życiowej własnej oraz jego rodziny. Co więcej wśród działań, jakie podejmuje asystent możemy wyróżnić pomoc w znalezieniu punktów świadczących pomoc specjalistyczną w formie konsultacji, poradnictwa, mediacji lub terapii. Ponadto asystent rodziny udziela wsparcia w sytuacjach wymagających interweniowania, gdy zagrożone jest życie lub zdrowie klienta lub jego rodziny. Asystent rodziny zobligowany

jest także do utrzymywania kontaktu z instytucjami zaangażowanymi w sprawy podopiecznych, w tym z Policją, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, sądami, pracownikami socjalnymi, pedagogami, nauczycielami. Praca z rodziną prowadzona jest także w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną.

Zakres realizowanych usług wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w gminie Kiwity obrazuje poniższa tabela.

Tabela nr 3. Zakres usług wynikających z ustawy o systemie pieczy zastępczej w gminie Kiwity

	2017	2018	2019
Liczba placówek wsparcia dziennego	0	0	0
Liczba rodzin wspierających	0	0	0
Liczba asystentów rodziny	2	1	1
Liczba rodzin współpracujących z asystentem rodziny	9	12	18
Liczba dzieci w rodzinach współpracujących z asystentem rodziny	24	27	40
Liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	2	2	2
Kwota wydatkowanych środków z tytułu odpłatności za pobyt dziecka w pieczy zastępczej	4 528zł	7 009,91zł	8 590,74zł

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Kiwitach

Z analizy zebranych danych wynika, że liczba rodzin oraz dzieci w rodzinach objętych wsparciem asystenta z roku na rok rośnie. Wzrastają również wydatki z tytułu odpłatności za pobyt dzieci w pieczy zastępczej. Ubolewanie budzi fakt, iż na terenie gminy w dalszym ciągu nie ma rodzin wspierających oraz placówek wsparcia dziennego.

Przedstawione powyżej dane potwierdzają konieczność wspierania rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczej w celu poprawy funkcjonowania rodzin oraz zmniejszenia zjawiska dezintegracji rodziny w postaci wychowywania dziecka poza rodziną naturalną.

IV. RAPORT „DIAGNOZA LOKALNYCH ZAGROŻEŃ SPOŁECZNYCH 2020”

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kiwitach z początkiem roku 2020 zlecił przeprowadzenie kompleksowej diagnozy lokalnych problemów społecznych. Zlecony raport przedstawia wyniki badań ankietowych obejmujących podstawowe problemy społeczne związane z nadużywaniem alkoholu, nikotyny, dopalaczy i narkotyków, uzależnieniem od

hazardu, przemocą w rodzinie oraz w środowisku szkolnym, cyberprzemocą, a także postawami społecznymi wobec tychże zjawisk.

Dane dotyczące lokalnych zagrożeń społecznych uzyskane zostały w drodze anonimowych badań ankietowych przeprowadzonych w Gminie Kiwity wśród trzech grup reprezentujących trzy lokalne środowiska:

- 1) dorośli mieszkańcy
- 2) dzieci i młodzież szkolna
- 3) sprzedawcy i właściciele punktów sprzedaży alkoholu.

W podsumowaniu przeprowadzonych badań można wyróżnić zasadnicze problemy, jakie pojawiły się w wypowiedziach mieszkańców. Na podstawie otrzymanych wyników zostały również podkreślone najważniejsze kwestie, wymagające uwagi ze strony władz samorządowych.

1. Podstawowe problemy środowiskowe w opinii mieszkańców gminy

Za najważniejsze problemy w środowisku lokalnym mieszkańcy uznali zanieczyszczenie krajobrazu oraz wody, a także bezrobocie. Z pewnością w tych sferach są największe oczekiwania wobec władz związane z minimalizowaniem zjawiska bezrobocia, a także podjęciem działań w obszarze walki o czyste środowisko oraz wzrostem świadomości ekologicznej wśród społeczności lokalnej. Co niepokojące za najmniej ważne problemy w środowisku lokalnym mieszkańcy uznali kryzys rodziny i kryzys norm moralnych.

Poniższa tabela obrazuje procentowe wyniki oceny ważności lokalnych problemów przez mieszkańców gminy

Tabela nr 4. Ocena ważności lokalnych problemów społecznych przez badanych mieszkańców

OCENA WAŻNOŚCI LOKALNYCH PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH PRZEZ MIESZKAŃCÓW				
PROBLEM	BARDZO ISTOTNY	RACZEJ ISTOTNY	RACZEJ NIEISTOTNY	ZDECYDOWANIE NIEISTOTNY
Zanieczyszczenie wody	63%	35%	2%	0%
Zanieczyszczenie powietrza	62%	38%	0%	0%
Bezrobocie	60%	36%	4%	0%
Ubóstwo	60%	38%	2%	0%
Zanieczyszczenie krajobrazu	58%	38%	4%	0%
Bezdomność	50%	48%	2%	0%
Wzrost przestępczości	44%	52%	4%	0%
Kryzys rodziny	40%	50%	10%	0%

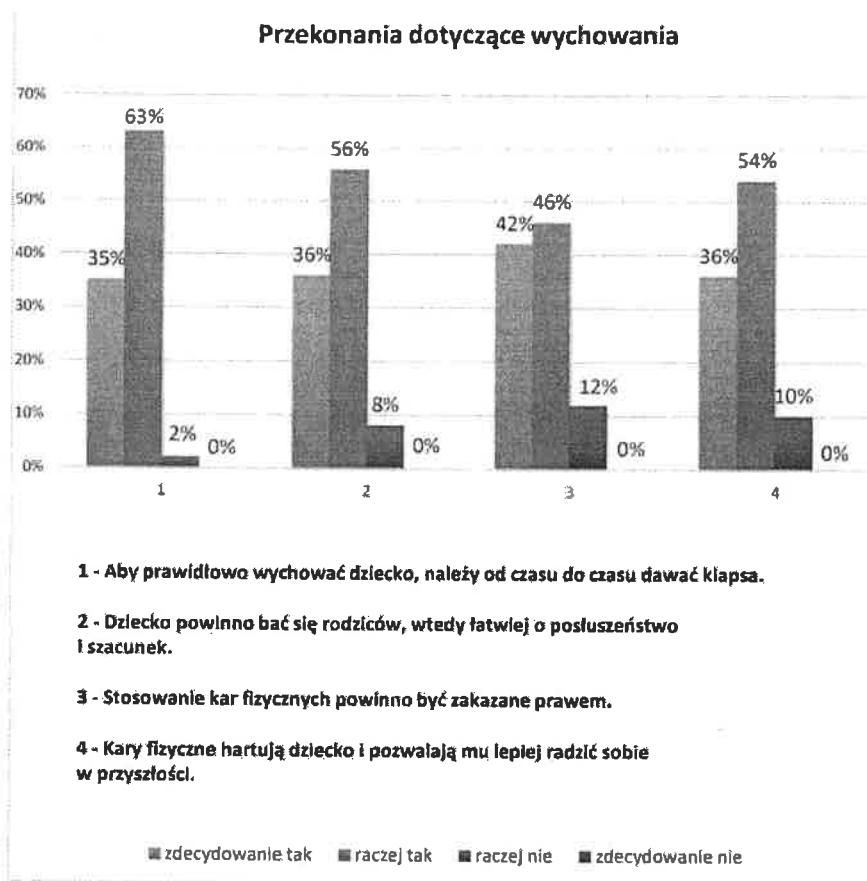
Kryzys norm moralnych	38%	54%	8%	0%

Źródło: Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych. Gmina Kiwity 2020, Nowe Horyzonty

Ponadto bagatelizowanie przez mieszkańców gminy kryzysu rodziny i norm moralnych w połączeniu z przekonaniem dotyczącym wychowywania dzieci zaprezentowanymi poniżej, jest dla pracowników Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej alarmująca.

Poniższe wartości pozwalają sądzić, że znaczna część mieszkańców Gminy Kiwity przejawia postawy wychowawcze, które są charakterystyczne dla autorytarnego modelu wychowania. Stwierdzenie „Aby prawidłowo wychować dziecko, należy od czasu do czasu dawać klapsa” spotkało się z akceptacją przez większość respondentów – łącznie 98% mieszkańców zgadza się z takim stwierdzeniem. Jednocześnie łącznie 88% badanych zdecydowanie lub raczej nie zgadza się, aby kary fizyczne były zakazane prawem. Tym samym, kolejne twierdzenie: „Dziecko powinno bać się rodziców, wtedy łatwiej o posłuszeństwo i szacunek” spotkało się z aprobatą 92% respondentów. Dodatkowo, łącznie 90% badanych zdecydowanie lub raczej zgadza się ze stwierdzeniem, że stosowanie kar fizycznych hartuje dziecko i pozwala sobie lepiej radzić w przyszłości.

Tabela nr 5. Przekonania dotyczące wychowania mieszkańców gminy Kiwity

Źródło: *Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych. Gmina Kiwity 2020, Nowe Horyzonty*

Problem nadużywania alkoholu w gminie jest na średnim poziomie ryzyka. Jednakże, część mieszkańców Gminy Kiwity pije często i przy jednorazowej okazji do picia spożywają znaczne ilości alkoholu. Wiedza na temat szkodliwości spożywania alkoholu jest wśród mieszkańców na niskim poziomie.

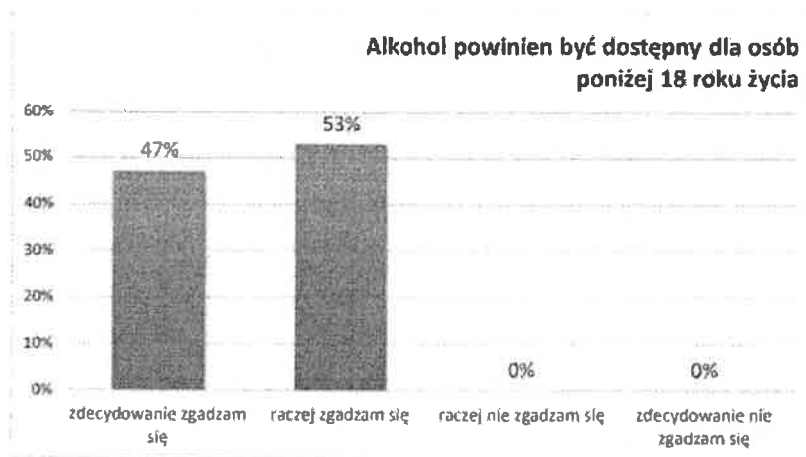
Kontrowersje budzą następujące fakty wynikające z badań opinii mieszkańców gminy:

- Większość badanych mieszkańców wskazało, że inicjacja alkoholowa miała u nich miejsce między 16 a 18 rokiem życia – 33%, a pomiędzy 9 a 15 rokiem życia kolejnych 28%
- 35% badanych respondentów to osoby pijące alkohol kilka razy w tygodniu, 8% badanych pije codziennie
- 98% badanych uważa, że alkohol zawarty w piwie jest mniej groźny, od alkoholu zawartego w wódce
- 90% ankietowanych twierdzi, że osoby nieletnie mają łatwość w zakupie alkoholu w lokalnych sklepach
- 96% respondentów uważa, że alkohol pomaga w trudnych sytuacjach życiowych

Poza tym ogromny niepokój budzą wyniki dotyczące dostępności alkoholu dla osób niepełnoletnich, braku wpływu alkoholu na zdolność prowadzenia samochodów i szkodliwości picia kobiet ciężarnych wśród badanych sprzedawców w lokalnych sklepach zaprezentowane poniżej.

Łącznie 100% sprzedawców napojów alkoholowych w Gminie Kiwity uważa, że alkohol powinien być dostępny dla osób poniżej 18. roku życia. Ponadto przeprowadzona ankieta wykazała, że osoby niepełnoletnie dość często podejmują próby zakupu napojów alkoholowych. Przypadki próby kupna zdarzają się nawet kilka razy dziennie.

Wykres nr 2. Opinia o obniżeniu dostępności alkoholu dla osób niepełnoletnich

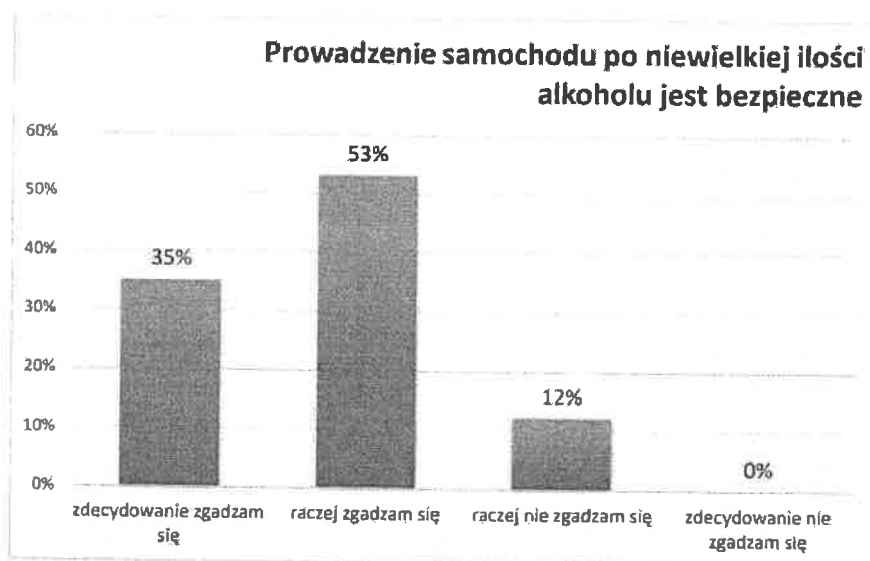

Źródło: Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych. Gmina Kiwity 2020, Nowe Horyzonty

Rozkład deklaracji sprzedaży alkoholu pozwala sądzić, iż sprzedawcy w większości odpowiedzialnie podchodzą do sprzedaży alkoholu osobom niepełnoletnim. W przypadku wątpliwości, co do wieku osoby kupującej alkohol większość badanych deklaruje, że zawsze sprawdza dowody potwierdzające wiek.

Łącznie aż 88% badanych sprzedawców napojów alkoholowych odpowiedziało, że prowadzenie samochodu po niewielkiej ilości alkoholu jest bezpieczne.

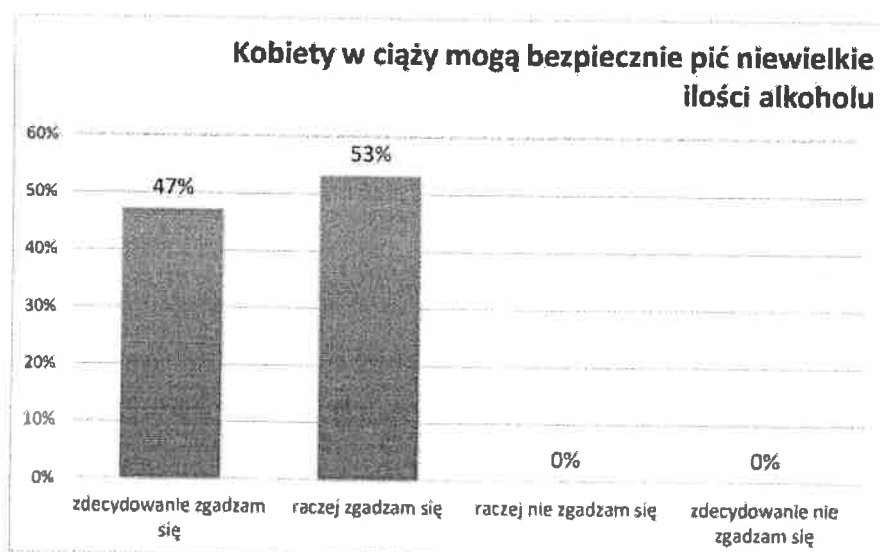
Wykres nr 3. Opinia o wpływie alkoholu na prowadzenie samochodów

Źródło: *Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych. Gmina Kiwity 2020, Nowe Horyzonty*

Łącznie 100% sprzedawców uważa, że kobiety w ciąży mogą bezpiecznie pić niewielkie ilości alkoholu.

Wykres nr 4. Opinia o wpływie alkoholu na prowadzenie samochodów

Źródło: *Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych. Gmina Kiwity 2020, Nowe Horyzonty*

Poniższa tabela obrazuje działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na przestrzeni ostatnich trzech lat. Z danych w niej zawartych wynika,

że liczba wniosków kierowanych do GKRPA oraz zleceń przeprowadzenia badań przez biegłych sądowych, jak również wniosków do sądu w sprawie obowiązku leczenia odwykowego, w stosunku do roku poprzedniego znacznie zmalała.

Tabela nr 5. Działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w latach 2017- 2019

	2017	2018	2019
Liczba wniosków o leczenie odwykowe	25	36	19
Liczba zleceń przeprowadzenia badania przez biegłych sądowych	6	15	9
Liczba wniosków do sądu w sprawie obowiązku leczenia odwykowego	8	11	5

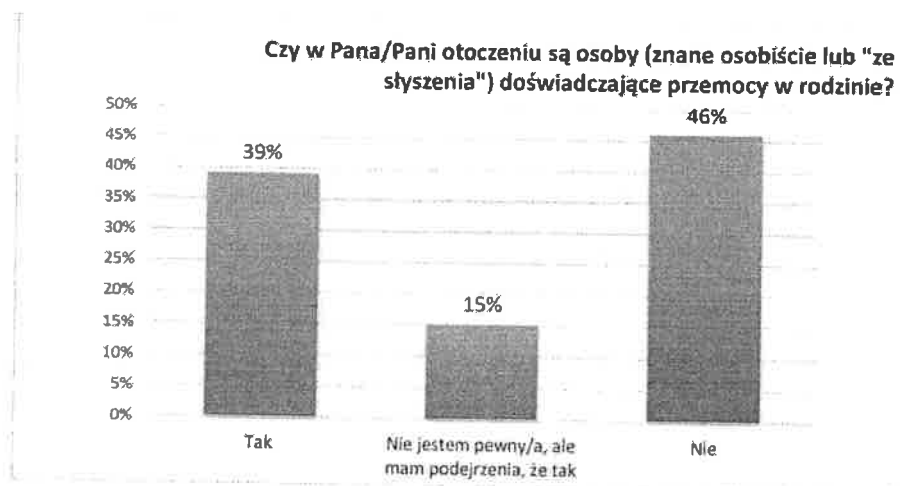
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Kiwitach

Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w zakresie przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu i rozpowszechniania wiedzy o negatywnych skutkach jego spożywania.

Wśród badanych mieszkańców Gminy Kiwity występuje problem zażywania narkotyków i dopalaczy. Prawie dwie trzecie badanych przyznaje się, że zna w swoim bliskim otoczeniu osoby zażywające substancje odurzające. Najbardziej popularnymi środkami odurzającymi są ekstazy, marihuana, haszysz, amfetamina oraz dopalacze.

Problemem środowiskowym jest również przemoc w rodzinie. Aż 54% respondentów ma w swoim otoczeniu osoby, które doświadczają przemocy w rodzinie lub podejrzewają, że tak się dzieje.

Wykres nr 5. Skala zjawiska przemocy w gminie Kiwity

Źródło: Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych. Gmina Kiwity 2020, Nowe Horyzonty

Dodatkowo, wśród mieszkańców Gminy Kiwity zauważalna jest niespotykana niska świadomość na temat specyfiki przemocy. Aż 94% respondentów nie wie, gdzie szukać pomocy w sytuacji doświadczania przemocy. Pozostałe 6% wskazuje policję, jako instytucję, do której może się zgłosić osoba doświadczająca przemocy.

Należałoby zwrócić większą uwagę na dostępność oraz rozpowszechnienie informacji na temat działań podejmowanych przez władze lokalne w tym zakresie.

Problemem w środowisku lokalnym Gminy Kiwity jest uzależnienie od komputerów i Internetu. Ponad połowa badanych mieszkańców ocenia, że jest to powszechne zjawisko w ich najbliższym otoczeniu.

Badanie wykazało, że cyberprzemoc stanowi dla lokalnej społeczności istotny problem. Wskazuje to na konieczność edukacji mieszkańców z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu, poprzez wspieranie świadomości prawnej oraz umiejętności ochrony własnych danych w sieci. Ważne jest również wskazanie mieszkańcom instytucji, do których mogą się zgłosić osoby, które padły ofiarą przestępstwa internetowego.

Problem uzależnienia od gier hazardowych jest w opinii mieszkańców gminy niewielki. Jednakże, tylko co dziesiąty mieszkaniec gminy wie, gdzie mogą zgłosić się osoby uzależnione od hazardu. Wskazuje to na potrzebę rozpowszechnienia informacji na temat instytucji udzielających pomocy osobom uzależnionym.

2. Zagrożenia w środowisku dzieci i młodzieży

Wraz z wiekiem badanych uczniów wzrasta odsetek młodych osób eksperymentujących z alkoholem, papierosami oraz substancjami psychoaktywnymi.

Najbardziej rozpowszechnione wśród badanych uczniów Gminy Kiwity są spożywanie napojów alkoholowych oraz palenie papierosów.

Prawie 1/3 młodszych oraz ponad połowa starszych uczniów szkoły podstawowej ma za sobą inicjację alkoholową. Wśród przyczyn sięgania po napoje alkoholowe dzieci i młodzież często wskazują na picie okazjonalne podczas spotkań ze znajomymi.

Do palenia papierosów chociaż raz w życiu przyznaje się 12% uczniów klas 4-6 oraz aż 67% uczniów klas 7-8 szkoły podstawowej. Najczęściej uczniowie wskazują, że palą podczas spotkań ze znajomymi.

Jednocześnie niepokojący jest względnie bardzo łatwy dostęp dzieci i młodzieży do wyrobów tytoniowych i napojów alkoholowych. Jego ograniczenie jest zadaniem leżącym w obowiązku osób dorosłych. Prawie połowa uczniów klas starszych szkoły podstawowej przyznaje, że w ich opinii, zakup alkoholu i papierosów osobie nieletniej jest raczej lub bardzo łatwy.

Rekomendujemy podejmowanie działań budujących świadomość zagrożenia związanego z poszczególnymi używkami poprzez warsztaty profilaktyczne, szkolenia dla nauczycieli lub pogadanki profilaktyczne dla rodziców.

Problemem wśród młodych mieszkańców gminy są przypadki agresji i przemocy (zarówno fizycznej, jak i psychicznej), z jakimi młodzi ludzie spotykają się w środowisku szkolnym i pozaszkolnym. Znaczna część uczniów ma za sobą doświadczenia przemocy ze strony rówieśników, a także nauczycieli lub pracowników szkoły.

Z odpowiedzi udzielonych przez uczniów wynika, że w szkołach obecny jest zwyczaj „chrztu” młodszych uczniów. Na podstawie powyższych danych można uznać zjawisko tzw. chrztu, jako problem zauważalny, jednakże nie rozpowszechniony.

Otrzymane wyniki na temat jakości relacji rówieśniczych w badanych klasach powinny skłonić do zapoczątkowania lub rozwijania w szkole działań z zakresu zapobiegania agresji i przemocy oraz rozwiązywania konfliktów. Preferowane było by także doskonalenie szkolnych rozwiązań systemowych w zakresie kontroli i profilaktyki zachowań agresywnych.

Niepokój budzi ilość czasu spędzanego na korzystaniu z komputera i Internetu przez uczniów. Uczniowie spędzają dziennie nawet cztery lub pięć godzin dziennie przed komputerem, a 8% uczniów klas 4-6 oraz aż 33% uczniów klas 7-8 - powyżej 5 godzin dziennie. Należy mieć na uwadze, iż trzeba wspierać wszelkie inicjatywy rozwijające różnorodne pasje uczniów, tak aby były bardziej atrakcyjną formą spędzania czasu po szkole niż surfowanie po stronach internetowych oferujących niewiele wartościowych treści.

Istotne jest, aby włączać w te działania rodziców, którzy mają możliwość nadzorowania tego, jak ich dzieci wykorzystują domowe komputery i inne urządzenia z dostępem do Internetu.

Już co czwarty uczeń klas 4-6 oraz prawie połowa uczniów klas 7-8 doświadczyło w przestrzeni internetowej zjawiska hejtu. Uczniowie padali również ofiarami innych działań z zakresu cyberprzemocy. W perspektywie wyników na temat funkcjonowania badanych uczniów w Internecie konieczna wydaje się również szeroka edukacja z zakresu bezpiecznego korzystania z Internetu, czyli wspieranie świadomości prawnej uczniów, rozwijanie umiejętności ochrony przez niebezpiecznymi sytuacjami, czy poszerzanie wiedzy z zakresu ochrony własnych danych.

Zauważalnym problemem wydaje się być skłonność uczniów do korzystania z gier hazardowych. Już 18% młodszych oraz 47% uczniów starszych klas podstawowych ma doświadczenie z tego typu „rozrywką”. Równie popularne są internetowe gry "na pieniądze". Warto zaznajomić uczniów z tematyką powstawania uzależnienia od hazardu, na przykład poprzez przeprowadzenie warsztatów profilaktycznych lub krótkich pogadanek na lekcjach wychowawczych.

3. Rekomendacje oddziaływań profilaktycznych wśród dzieci i młodzieży

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) podaje, że aż 50% zaburzeń zdrowia psychicznego prowadzących do nadużywania substancji psychoaktywnych, agresji i przemocy, a także innych postaw antyspołecznych zaczyna się w okresie dojrzewania. Dzieci i młodzież są więc grupą wymagającą szczególnie intensywnych oddziaływań profilaktycznych.

Środowisko szkolne wywiera ogromny wpływ na rozwój fizyczny, emocjonalny i społeczny dzieci i młodzieży. Poniżej wyodrębnione zostały najistotniejsze czynniki ryzyka oraz czynniki chroniące dzieci i młodzież:

CZYNNIKI RYZYKA:

- przemoc rówieśnicza
- odrzucenie przez rówieśników
- słaba więź ze szkołą
- niedostateczne kierowanie własnym zachowaniem (brak kontroli)
- destrukcyjna grupa rówieśnicza
- niepowodzenia szkolne

CZYNNIKI CHRONIĄCE:

- poczucie przynależności
- pozytywny klimat szkoły
- prospołecznie nastawiona grupa rówieśnicza
- wymaganie od uczniów odpowiedzialności i udzielania sobie wzajemnej pomocy
- okazje do przeżycia sukcesu i rozpoznawania własnych osiągnięć
- zdecydowany brak akceptacji przez szkołę dla przemocy

Przez czynniki chroniące należy rozumieć wszystkie elementy osłabiające oddziaływanie czynników ryzyka, zwiększające „odporność” jednostki a więc zmniejszające prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań problemowych.

Zadaniem warsztatów profilaktycznych jest wzmocnienie czynników chroniących oraz osłabianie czynników ryzyka. Warto pamiętać, że oddziaływanie w zakresie jednego tematu zajęć, np. dotyczących jedynie przemocy może przynieść pozytywne rezultaty także w profilaktyce innych zachowań ryzykownych.

Do najbardziej uniwersalnych i selektywnych czynników chroniących uczniów klas gimnazjalnych przed angażowaniem się w zachowania problemowe należy włączyć: pozytywne nastawienie do nauczycieli, udział w dodatkowych zajęciach pozalekcyjnych, aktywny udział w praktykach i uroczystościach religijnych, dobry kontakt z rodzicami, monitorowanie przez rodziców miejsc, w których dzieci spędzają czas wolny.

Działania profilaktyczne powinny być ukierunkowane na uczenie umiejętności życiowych dzieci i młodzieży szkolnej związanych m.in. z postawami asertywności, konstruktywnym rozwiązywaniem konfliktów rówieśniczych na drodze negocjacji/mediacji oraz wspieranie ich w kształtowaniu poczucia własnej wartości. Ponadto należy zwrócić uwagę na specyficzne potrzeby uczniów warunkowane rozwojem psychospołecznym. Istotne jest rozwijanie umiejętności asertywnych, rozwiązywania konfliktów, radzenia sobie ze stresem. Trzeba wspierać uczniów w rozwijaniu ich pasji, zainteresowań oraz kształtowaniu w nich postaw ukierunkowanych na twórczość, kreatywność i motywację do odkrywania nowych rzeczy. Co więcej powinno się wzmocniać w uczniach poczucie przynależności, skuteczności i sprawczości wśród dzieci i młodzieży.

Warto również wspomnieć, że obok oddziaływań kierowanych do uczniów warto planować także szkolenia profilaktyczne dla grona pedagogicznego oraz rodziców.

Jest to warunkiem inicjowania zmian systemowych, a więc nie tylko pracy nad zasobami osobowymi uczniów, ale także kształtowania ich środowiska szkolnego oraz rodzinnego – głównych środowisk, w których funkcjonują.

V. ANALIZA SWOT

W celu opracowania Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021- 2023 dokonano analizy SWOT polegającej na usystematyzowaniu posiadanych informacji o wybranym obszarze zainteresowania poznawczego w układzie czterech kategorii: mocnych stron, słabych stron, szans i zagrożeń.

Tabela nr 6. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY

• opracowana Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych • powołany Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie • działalność profilaktyczna i edukacyjna GKRPA • profesjonalna kadra pomocy społecznej • aktywne zainteresowanie problemami rodziny władz samorządowych • dobra współpraca z instytucjami działającymi na terenie gminy • infrastruktura oświatowa • dostęp do biblioteki • działanie uczniowskich klubów sportowych • silne poczucie tożsamości regionalnej	• bierna postawa wobec problemów występujących w rodzinie oraz niechęć do nawiązania współpracy z placówkami niosącymi pomoc w tym zakresie • brak pozytywnych wzorców osobowych w rodzinach dysfunkcyjnych • wyuczona bezradność i roszczeniowość, uzależnienie od pomocy instytucjonalnej oraz brak współpracy ze strony rodzin w zakresie rozwiązywania problemów • brak środków na poszerzenie oferty wsparcia rodziny • brak placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym • brak dostępu do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego • brak rodzin wspierających • brak żłobka • brak wystarczającej oferty wsparcia i organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży • brak aktywności społecznej i chęci do działania na rzecz społeczności lokalnej • słabo rozwinięta sieć organizacji pozarządowych • pogłębiający się kryzys rodziny • dziedziczenie marginalizacji i wykluczenia społecznego • narastający problem uzależnień wśród młodzieży i dorosłych • niski poziom wykształcenia mieszkańców • wysoki poziom długotrwałego bezrobocia oraz wysoka stopa bezrobocia
SZANSE	ZAGROŻENIA
• stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia • budowanie lokalnych partnerstw obejmujących wszystkie sektory z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu • inicjowanie działań mających na celu wzmocnienie rodziny jako podstawowej komórki społecznej • stosowanie aktywizujących metod pracy socjalnej • wzrost świadomości i zaangażowania lokalnej społeczności w działania na rzecz dziecka i rodziny • realizacja programu wspierania rodziny • zwiększenie środków na realizację polityki prorodzinnej • pozyskiwanie środków zewnętrznych na programy wspierające rodzinę • rozpowszechnianie wiedzy o negatywnych skutkach spożywania alkoholu oraz zażywania środków psychoaktywnych • edukacja mieszkańców z zakresu bezpiecznego	• niestabilność prawa dotyczącego polityki społecznej • ograniczenie środków finansowych z budżetu państwa na zadania realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego • rozpad rodziny oraz ztracanie wartości rodzinnych • degradacja relacji rodzinnych • hermetyzacja rodziny • koncentracja na dobrach materialnych • przerzucanie odpowiedzialności za wychowanie i edukację dzieci na Państwo i instytucje • stereotypowe myślenie odbiorców pomocy • narastanie zjawiska wyuczony bezradności • niechęć do podejmowania wspólnych inicjatyw społecznych • zagrażające i aspołeczne formy spędzania wolnego czasu przez młodzież i dzieci • wzrost patologicznych zachowań wśród dzieci i młodzieży

korzystania z Internetu • podnoszenie świadomości mieszkańców dotyczącej zjawiska przemocy w rodzinie oraz instytucji niosących pomoc w tym zakresie	• dostępność alkoholu, papierosów oraz środków psychoaktywnych dla dzieci i młodzieży

VI. ADRESACI DZIAŁAŃ I REALIZATORZY PROGRAMU

Odbiorcami Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021- 2023 są rodziny zamieszkałe na terenie gminy Kiwity. Są to rodziny, w których występuje kryzys, problemy opiekuńczo – wychowawcze, uzależnienia, przemoc, długotrwałe bezrobocie czy ubóstwo.

Realizatorami niniejszego programu są osoby i reprezentowane przez nie instytucje, które działają na rzecz poprawy sytuacji życiowej rodzin. Program Wspierania Rodziny realizowany będzie przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kiwitach we współpracy z innymi instytucjami i podmiotami działającymi na terenie naszej gminy, m.in. Urzędem Gminy w Kiwitach, Radą Gminy, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespołem Interdyscyplinarnym, szkołami i placówkami kulturalnymi oraz Powiatową Poradnią Psychologiczno- Pedagogiczną w Lidzbarku Warmińskim, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Lidzbarku Warmińskim, Sądem Rejonowym w Lidzbarku Warmińskim. III Wydział Rodzinny i Nieletnich, Prokuraturą Rejonową, Policją, Powiatowym Urzędem Pracy, placówkami służby zdrowia, jak i organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, które zajmują się szeroko rozumianą pracą z rodziną.

VII. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ W ZAKRESIE WSPIERANIA RODZINY

Głównym celem Gminnego Programu Wspierania Rodziny jest:

Wsparcie rodzin poprzez prowadzenie działań i tworzenie warunków sprzyjających prawidłowemu wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych. Rozwój systemu

wsparcia rodziny skoncentrowanego na realizacji działań profilaktycznych oraz skutecznej interwencji.

Cel główny realizowany będzie przez szereg celów szczegółowych, których określenie pozwoli wytyczyć kierunki działań.

Wśród celów szczegółowych znajdują się:

1. Zapewnienie rodzinom stabilizacji i poczucia bezpieczeństwa socjalnego.
2. Zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich, organizacyjnych i finansowych w budowaniu i utrzymaniu systemu wspierania rodziny.
3. Poprawa umiejętności opiekuńczo – wychowawczych rodziców.

Gminny Program Wspierania Rodziny zakłada tworzenie optymalnych warunków dla poprawy jakości życia rodzin. Wspieranie rodzin będzie miało charakter profilaktyczny, a rodzinie w pierwszej kolejności zostaną stworzone możliwości samodzielnego zmierzenia się ze swoimi problemami przy wykorzystaniu własnych umiejętności. Wsparcie instytucjonalne będzie zapewnione w sytuacji, gdy rodzina będzie musiała zmierzyć się z problemami, których nie jest w stanie samodzielnie rozwiązać. Zadania wynikające z powyższego Programu realizowane będą zgodnie z zasadą pomocniczości i z uwzględnieniem podmiotowości dzieci i rodziny.

Harmonogram realizacji zadań Programu przedstawia poniższa tabela.

Tabela nr 7. Harmonogram realizacji zadań Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2021- 2023

Zadanie i działania	Realizatorzy	Planowany termin realizacji	Źródła finansowania
Zapewnienie rodzinom stabilizacji i poczucia bezpieczeństwa socjalnego			
Udzielenie pomocy finansowej i rzeczowej rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej.	OPS, Urząd Gminy Kiwity	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.
Świadczenie pomocy w postaci posiłków w ramach programu "posiłek w szkole i w domu"	OPS, GOK	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.

na lata 2020-2022.			
Monitorowanie sytuacji zdrowotnej i edukacyjnej dzieci z rodzin dysfunkcyjnych.	OPS, Szkoły, Placówki opieki zdrowotnej	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.
Motywowanie członków rodziny do podejmowania działań na rzecz niwelowania własnych dysfunkcji np. Podjęcia terapii leczenia uzależnień terapii dla ofiar i sprawców przemocy domowej.	OPS, Zespół Interdyscyplinarny, GKRPA.	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.
Poradnictwo i praca socjalna świadczona przez pracowników OPS i Poradnię Rodzinną.	OPS	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.
Zapewnienie niezbędnych zasobów ludzkich, organizacyjnych i finansowych w budowaniu i utrzymaniu systemu wspierania rodziny			
Finansowanie zatrudnienia asystenta rodziny zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.	OPS	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.
Zabezpieczenie w budżecie środków finansowych na współfinansowanie pobytu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej.	OPS, Urząd Gminy Kiwity	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.
Zapewnienie dostępności poradnictwa specjalistycznego oraz rozpropagowanie miejsc gdzie można uzyskać pomoc.	OPS, Urząd Gminy Kiwity, Zespół Interdyscyplinarny, GKRPA, Ośrodki Zdrowia, Szkoły.	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.
Wsparcie w zakresie organizowania czasu wolnego dzieciom poprzez prowadzenie i rozwój różnorodnych form wsparcia dziennego.	Szkoły, GOK, OPS, GKRPA, Stowarzyszenia.	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.
Współpraca z kuratorami sądowymi policją szkołami, stowarzyszeniami, w celu wypracowania wspólnych	OPS, Urząd Gminy Kiwity, Zespół Interdyscyplinarny, GKRPA.	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.

działań profilaktycznych.			
Poprawa umiejętności opiekuńczo – wychowawczych rodziców			
Szczegółowe i wieloaspektowe rozpoznanie sytuacji rodziny przeżywającej trudności.	OPS, Placówki Oświatowe.	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.
Kierowanie osób uzależnionych na leczenie.	OPS, GKRPA, Zespół Interdyscyplinarny.	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.
Przydzielenie rodzinom asystenta rodziny.	OPS, Sądy rodzinne.	2021-2023	Środki własne, środki zewnętrzne.

W wyniku przeprowadzonych działań przewidziane jest osiągnięcie następujących efektów:

- Polepszenie sytuacji dziecka i rodziny,
- Wzmocnienie poczucia bezpieczeństwa dziecka i rodziny,
- Poprawa funkcjonowania rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi,
- Zminimalizowanie umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej,
- Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych celem zapobiegania powstawaniu sytuacji kryzysowych,
- Poprawa jakości funkcjonowania rodziny,
- Wzrost świadomości społeczeństwa na temat prawidłowego funkcjonowania rodziny i poprawnych relacji rodzinnych,
- Umożliwienie dzieciom umieszczonych w pieczy zastępczej powrotu do rodziny naturalnej poprzez przywrócenie jej prawidłowych funkcji,
- Rozwój efektywnej współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami realizującymi program wspierania rodziny.

VIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Źródłem finansowania Programu Wspierania Rodziny na lata 2021- 2023 będą środki budżetu gminy Kiwity, środki z budżetu państwa, Unii Europejskiej, funduszy zewnętrznych oraz innych źródeł finansowania.

IX. MONITORING I EWALUACJA

Nieodzownym elementem towarzyszącym wdrażaniu programu jest jego monitorowanie i ocena jego realizacji. Wskazane działania będą miały za zadanie ocenę skuteczności programu, co pozwoli na bieżące podejmowanie ewentualnych działań korygujących. Ocena poszczególnych działań odbywać się będzie na podstawie corocznej analizy realizacji założeń programu. Ocena ta w postaci sprawozdania z przebiegu realizacji programu zostanie przedłożona Wójtowi gminy Kiwity oraz Radzie Gminy każdorazowo, po upływie pełnego roku realizacji programu. Sprawozdanie będzie obejmowało między innymi dane z zakresu celów szczegółowych niniejszego programu. Program będzie miał charakter otwarty, a jego ewaluacja będzie prowadzona zależnie od aktualnie występujących potrzeb.

